

Секція 12. Педагогические науки

АРИСТОВА ЛЮДМИЛА СЕРГІЇВНА

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри музичного мистецтва

Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського

м. Миколаїв, Україна

ЕСТЕТИЧНЕ СТАВЛЕННЯ ДО МИСТЕЦТВА (ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ): ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ

Проблема сутності естетичного ставлення до мистецтва, його виховних можливостей займає одне з ключових місць у дослідженнях філософів, мистецтвознавців, психологів, соціологів, педагогів. У науковій літературі відсутній єдиний підхід до естетичного ставлення як педагогічного явища, оскільки воно представляє собою складну систему взаємопов'язаних елементів.

Важливе значення для розв'язання означеної проблеми мають положення, які викладені в теоретичних позиціях учених: питання художньо-естетичного виховання, розвитку окремих параметрів естетичного досвіду дітей і молоді, їх естетичних почуттів, інтересів, потреб, сприймання, творчої діяльності (Є. Антонович, Б. Брилін, О. Дем'янчук, І. Зязюн, О. Комаровська, Л. Масол, Н. Миропольська); психолого-педагогічні принципи формування особистості засобами мистецтва (Н. Берхін, Ю. Крупник, В. Бутенко, Н. Менчинська, Г. Нежнов); формування ціннісних орієнтацій особистості (Г. Зелеський, І. Бех, П. Ігнатенко, О. Сухомлинська); взаємодію мистецтва в естетичному вихованні (Б. Неменський, Л. Масол, О. Мелік-Пашаєв, О. Рудницька С. Соломаха, Г. Шевченко, О. Щолокова); культурологічний підхід до виховання (Н. Щуркова, М. Киященко, О. Шевнюк); визначення

видів естетичного ставлення до мистецтва (емоційні, нормативні, когнітивні, діяльнісні, соціально-орієнтовані) та критеріїв його сформованості (Л. Коваль).

Так, Л. Коваль характеризує естетичне ставлення як «загальнозначиме і загальнолюдське, властиве всім людям і тільки людям. Воно є одним із оцінних індивідуально-суспільних (особистісних) ставлень людини до конкретних предметів і явищ природи, суспільного життя, мистецтва, через які виявляються і реалізуються внутрішні мотиви суб'єктивної активності й цілеспрямованої діяльності, що задовольняла основні, історично складені потреби існування та прогресивного розвитку людини і суспільства» [1, с.56].

І. Регейло визначає *естетичне ставлення* як «особистісну позицію людини щодо мистецтва, яка зумовлена внутрішніми мотивами суб'єктивної діяльності і реалізується в чуттєво-образному оцінному судженні» [2, с.34].

С. Замашна визначає *естетичне ставлення* як «процес взаємодії естетичної свідомості суб'єкта з естетичною цінністю об'єкта, що виявляється в естетичних почуттях, судженнях та естетичній діяльності». Дослідниця констатує, що естетичне ставлення можливе за умови естетичного переживання, викликаного естетичними властивостями речей і явищ, що може стимулювати творчу діяльність суб'єкта [3, с.26].

У межах такого взаємозв'язку В. Бутенко обґрунтовує власне розуміння процесуальних етапів естетичного ставлення: спонукання, освоєння, вираження [4].

На думку Л. Голубничної, *естетичне ставлення* суб'єкта до мистецтва – є «момент і вища форма його естетичного ставлення до дійсності» [5, с.41], в основі якого знаходиться здатність людини оцінювати дійсність не лише як корисну і необхідну для її буття, але й прекрасну, як предмет насолоди та радості.

Беручи до уваги складність і багатогранність естетичного ставлення, можемо розглядати його у різноманітних аспектах: аксіологічному (інтерпретувати його як цінність), гносеологічному (бачити в ньому одну з форм суспільної свідомості), семіотико-комунікативному (передача специфічної інформації), діяльнісному (вбачати в ньому особливий рід діяльності) тощо. При цьому, зрозуміло, що кожне з відповідних визначень естетичного ставлення буде обмежуватися розкриттям змісту однієї з його сторін.

Таким чином, аналіз літератури свідчить про наявність різних підходів до визначення сутності поняття «*естетичне ставлення*». Проте перед тим, як дати власне визначення естетичного ставлення, необхідно з'ясувати його структуру.

Розглядаючи феномен естетичного ставлення, дослідники стверджують, що воно представляє собою певну систему, але її загальновизнаної структури не розроблено. Так М. Каган виділяє в структурі естетичного ставлення естетичне сприйняття, естетичне переживання, естетичний смак, естетичну оцінку, естетичну установку; Н. Крилова доповнює цей ряд ідеалом. А. Щербо і Д. Джола наголошують на тому, що в основі естетичного ставлення лежить потреба в досконалості, Г. Шевченко – художній інтерес. Л. Столович вказує на співіснування двох форм світоставлення – споглядального і творчого. Аналіз позицій згаданих вчених та інших авторів свідчить про відсутність чітких критеріїв відбору структурних компонентів естетичного ставлення, наукові джерела вміщують переважно опис різних форм сприймання, окремих компонентів естетичного ставлення та особливостей їх формування на практиці.

У визначенні домінуючого елементу структури естетичного ставлення вчені також підходять з різних позицій. У психолого-педагогічному та естетичному плані розглядають розвиток естетичного

ставлення до дійсності як фундамент інтеграції особистості, як вищий ієрархічний мотив (Ю. Алієв, Є. Шевцов), як духовну потребу (Г. Аapresян), як естетичний інтерес (М. Вебер, А. Шаров), як регуляторний спосіб творчої діяльності та показник рівня розвитку естетичної культури особистості (Д. Бусурашвілі, Д. Джола, Г. Тарасенко, А. Щербо).

Погоджуючись з даними визначеннями структури естетичного ставлення, ми виділяємо в ній наступні компоненти: естетичне сприймання, естетичні емоції, естетичні почуття, естетичний інтерес, естетичні потреби, естетичні судження, естетичну оцінку, асоціативність, а також художньо-естетичну діяльність. Виокремлюючи структурні компоненти естетичного ставлення, ми брали до уваги, що жодна особистість і її естетичні самоцінності не зможе відбутися у якості привілейованого естетичного суб'єкта поза розвитком естетичної емоційності, естетичної раціональності і досвіду творчості.

Оскільки ми звертаємось до естетичного ставлення з метою зрозуміти його сутність у системі освіти, то наше визначення має відобразити його культурно-виховний аспект і, відповідно, бути спрямованим на вияв у ньому «педагогічних основ». Ми визначаємо *естетичне ставлення як емоційно-чуттєве ставлення людини до художніх цінностей, результат взаємодії особистості з мистецтвом, у процесі якого вона не лише пізнає та оцінює мистецькі зразки, а й активізує власні творчі можливості, самореалізується у відповідній художній діяльності.*

Література:

1. Коваль Л. Взаимодействие учителя и учащихся в процессе формирования эстетического отношения средствами музыкального искусства: Дис... докт. пед. наук. Защищена 11.12.1991. – КДУ, 1991. – 430 с.

2. Регейло І. Формування естетичного ставлення до мистецтва в молодших підлітків засобами радіомовлення: Дис...канд. пед. наук: 13.00.01. Захищена 15.06.1999. – К., 1999. – 254с. – Бібліогр.: С.179-198.
3. Замашна С. Виховання естетичного ставлення старшокласників до творів мистецтва української діаспори: Дис...канд. пед. наук: 13.00.07. Захищена 29.03.2005 – Київ, 2005. – 189 с. Бібліогр.: С.161-189.
4. Бутенко В. О формировании эстетического отношения к искусству у старших школьников // Художественное воспитание подростяющего поколения: проблемы и перспективы: сб. ст. / Сост. Берлянич. – М.: АПН СССР, 1989. – С.51-58.
5. Голубничная Л. Формирование эстетического отношения к искусству в современных условиях // Теоретико-методологические вопросы формирования эстетического отношения к искусству, под. ред. В.Бутенко. – М., АПН СССР, в 6 т., Т.1., 1991. – С.45-48.